

Skjemainformasjon

Referanse 189500
Innsendt 15.10.2008 15:16:35

Opplysninger om søker

Søker
Navn på organisasjonen Norsk Folkemuseum
Institusjonens leder Olav Aaraas
Postadresse Museumsveien 10
Postnummer / Poststed 0287 Oslo
Tlf. til organisasjon 22123700
Prosjektets kontaktperson Kari Telste
Tlf. til kontaktperson 22123759
E-post til kontaktperson kari.telste@norskfolkemuseum.no
Nettside <http://www.norskfolkemuseum.no>
Org. Nr NO970010815

Opplysninger om prosjektet

Prosjekt
Søknaden gjelder Utvikling av digitalt innhold og tjenester
 digital tilgjengeliggjøring og digital formidling av kunnskap og kulturarv
 "Digitalt fortalt – kulturminner på nett"
Tittel på prosjektet Fengslende fortellinger

Sammendrag av prosjekt

Dette prosjektet vil med utgangspunkt i en serie fangeportretter fra Buskerud tatt i årene omkring 1870 lage en nettutstilling basert på bilde, tekst og lyd. Utstillingen skal, basert på et lite utvalg fotografier, belyse spenningsfeltet mellom mydnighetenes definisjoner og enkeltindividers fortellinger, sette det inn i en større samfunnshistorisk kontekst og problematisere etiske spørsmål knyttet til å framstille fotografier av og livshistorier til mennesker på kant med loven.

Prosjektbeskrivelse

Norsk Folkemuseum har en serie fangeportretter fra årene omkring 1870 (NF.01587). Portrettene kom til museet i 1930, og lå i en eske i et skrivebord som hadde tilhørt amtmann Platou i Buskerud. Esken inneholdt i alt 123 portretter som viser varetektsfanger og straffedømte menn, kvinner og barn. På baksiden av hvert enkelt fotografi er notert knappe opplysninger om navn, hvor vedkommende kom fra og hva han/hun var varetektsfengslet eller straffet for. Tyveri er det lovbruddet de fleste hadde gjort seg skyldig i, men også et bredt spekter av andre "forbrydelser" forekommer, som konkubinater og andre brudd på sedelighetslovgivningen, ulovlig brennevinssalg, fravær fra sesjonen, tigging, fyll, gateuorden, motstand mot politiet, slagsmål og drap.

Bakgrunn og problemstillinger

I en nettutstilling basert på et lite utvalg av fotografiene vil Norsk Folkemuseum utforske historiene bak fotografiene. Hvilke individuelle livsskjebner skjuler seg bak de knappe opplysningene? Ved å finne fram til forhør og rettssaker som utløste fotograferingen vil de avbildede individenes egne fortellinger i møtet med rettsapparatet bli sporet opp. Andre kilder som kirkebøker og folketellinger vil gjøre det mulig å vise de ytre rammene for deres liv. Sammenholdt med disse og andre kontekstuelle opplysninger kan fotografiene synliggjøre hva som ble definert som

samfunnsproblemer i andre halvdel av 1800-tallet og belyse større retts-, sosial- og kulturhistoriske sammenhenger.

Fangeportretter ble for alvor tatt i bruk fra 1860-årene. Politikammeret i Kristiania har etterlatt seg en stor samling som i dag befinner seg ved Norsk Rettsmuseum, som i 2007 og 2008 viste en utstilling av fangeportretter og -album. Dette var først og fremst en fotohistorisk utstilling som rettet oppmerksomheten mot fangeportretter som kontrollmiddel, som "maktens bilder" (Hoel 2007). Norsk Folkemuseum vil i sin nettutstilling ha et annet perspektiv. Formålet er å sette spørsmål ved de kategorier myndighetene brukte om mennesker på kant med loven, og løfte fram enkeltindividers egen forståelse av seg selv, sine handlinger og sin situasjon. Fotografiene kan åpne for en bredere historie som viser at det kan ha stått strid om betydning og definisjoner. Nettopp denne striden om betydning kan bidra til å belyse etiske problemstillinger knyttet til bruken av fortidas bilder og fortellinger, og slik sett løfte fram det vanskelige og taushetsbelagte i historien.

Portrettene i Norsk Folkemuseums eie er tatt i helfigur i samme fotoatelier av en foreløpig ukjent fotograf. For de fleste avbildede kan dette ha vært et første møte med fotografen. Mens enkelte ser ut til å finne seg til rette og ser frimodig inn i kameraet, er det tydelig at andre ikke passer inn. Ikke minst virker deres klær malplasserte i forhold til atelierets elegante interiør, og deres positur røper at de ikke føler seg vel i situasjonen. I noen av blikkene kan vi lese fortvilelse, frykt, håpløshet – kanskje også trass.

Å møte disse fangenes blick aktualiserer etiske spørsmål knyttet til å framstille historiene til mennesker som en gang har levd. Et dilemma er knyttet til at folk i fortida ikke har det samme kravet på anonymitet som nålevende mennesker. Sporene etter dem er fritt tilgjengelig i arkivene. Samtidig kan faktisk mennesker i 1800-tallets forbryterarkiver være foreldre eller besteforeldre til mennesker som fortsatt lever (Telste 2000). Ut fra dette kan vi spørre om det er etisk uproblematisk å presentere mennesker i en vanskelig livssituasjon med fullt navn?

Folk i fortidas arkiver har heller ingen mulighet til å gi sitt samtykke til at opplysningene om dem brukes. Det vil alltid være et etisk problem å framstille andre menneskers livshistorier fordi de i stor grad mister kontrollen over hvordan deres liv blir representert (Alver 1995). Dette gjelder i enda større grad mennesker som har etterlatt seg spor i fortidas forbryterarkiver. De befant seg i en nedverdiggende og ydmykende situasjon der de mer eller mindre ufrivillig ble tvunget til å avsløre sider ved seg selv de helst ikke vil røpe. De valgte ikke selv å gå til fotografen, tvert imot ble de tvangsfotografert (Hoel 2007). De hadde heller ikke noe valg da de sto i retten og måtte svare på spørsmål om seg selv, men var i en situasjon der de ble tvunget til å forklare – kanskje unnskyldte – sine handlinger. Rettsavhøret kan dermed karakteriseres som intervju under tvang (Rørbye 1991). Selv om de ikke lenger kan komme med innvendinger og reaksjoner, skylder vi å framstille dem med respekt og verdighet. Dersom vi ukritisk bruker makthavernes kategorier for å karakterisere dem uten at de selv kommer til orde med sin historie, blir de på sett og vis utsatt for et nytt maktovergrep.

Et grunnleggende problem i den nettutstillingen Norsk Folkemuseum planlegger vil være å finne en balanse mellom vår framstilling og de livshistoriene vi finner fram til, mellom rettsapparatets kategoriseringer og hvilken forståelse enkeltindivider hadde av seg selv, sine handlinger og sitt liv. Et gjennomgående perspektiv vil være at mennesker i møte med myndighetene ikke bare styres dit makten vil, men at de også kan ses som medskapere i historien (Telste 2000). Hvordan de velger å posere på fotografiene og uttrykket i deres blick tyder på at de hadde et visst rom for iscenesettelse. Også i rettssituasjonen hadde de et visst spillerom for å velge hvordan de ville framstå, og kunne gripe muligheten til å presentere sine egne synspunkter. Gjennom å utforske hvilket rom for handling enkeltindivider hadde i tvangssituasjoner som var isenesatt på makthavernes premisser, tar utstillingen sikte på å problematisere spenningsforholdet mellom rettslige vurderinger og definisjoner og enkeltindividers selvrepresentasjoner og fortellinger.

Utstillingens målgruppe vil være det allmenne publikum. Den skal også være tilrettelagt

for historieformidling til skoleelever.

Utvalg

Utstillingen vil fortelle historiene bak ti av de i alt 123 fangeportrettene. De ti fotografiene skal vise et utvalg lovbrudd som kan si noe om 1800-tallets syn på kriminalitet og samfunnsproblemer og belyse hvilke sosiale forhold menneskene som begikk lovbrudd levde under. Utvalget skal bestå av menn, kvinner og barn. Utstillingen er tenkt presentert med en hovedside der de utvalgte fotografiene, den historiske konteksten og prosjektets problemstillinger blir presentert. Bak fotografiene vil det finnes andre bilder, tekster som gir innblikk i ulike typer kildemateriale, og lydfiler der individuelle fortellinger vil bli presentert.

Et foreløpig utvalg basert på bildene og opplysningene nedtegnet på baksiden kan være:

- 1 Mann fra Drammen, varetektsfengslet for tigging
- 2 Ung mann fra Drammen, straffet for fyll og gateuorden
- 3 Kvinne fra Eggedal, straffet for å ha fått 3 eller flere barn utenfor ekteskap
- 4 Kvinne fra Numedal, straffet for ulovlig brennevinssalg
- 5 Mann fra Lier, varetektsfengslet for drap begått under slagsmål
- 6 Gutt (uten sko) fra Sigdal, straffet for tyveri
- 7 Mann fra Lier, straffet for tyveri
- 8 Mann fra Numedal, straffet for ikke å ha latt barna sine gå i skolen
- 9 og 10 Mann og kvinne fra Skotselv, varetektsfengslet for konkubinatt, hun også for tyveri og betleri

Utvalget kan bli justert noe, avhengig av kildesituasjonen og hvilke bakgrunnshistorier det er mulig å finne fram til.

Spesifisering av budsjetterte utgifter:

Det søkes om støtte til en forskerassistent som kan finne fram til aktuelt arkivmateriale og transkribere relevante opplysninger. Det beregnes at dette vil utgjøre halvannet månedsverk à kr 50.000. I tillegg er det beregnet reiseutgifter m.v. ved besøk på Statsarkivet på Kongsberg, stipulert til kr 7.500. Videre søkes det om støtte til opplesing av fortellingene, stipulert til kr 10.000.

Egeninnsatsen med å tilrettelegge fortellingene for digitalisering i form av bilder, tekster og lyd er beregnet til tre månedsverk, til sammen stipulert til 180.000. I tillegg kommer rettigheter til bruk av fotografiene (bruksvederlag og framstillingsutgifter) som for 10 fotografier er beregnet til kr 6.500.

Litteratur

Alver, Bente 1995. På stram line mellom etiske forskningsidealer og praksis. Nord-Nytt 60, 1995

Hoel, Aud Sissel 2007. Maktens bilder. Norsk Rettsmuseums skriftserie. Trondheim

Rørbye, Birgitte 1991. Retsmateriale i folkloristisk belysning. Tradisjon. Tidsskrift for folkeminnevitenskap 21-1991

Telste, Kari 2000. Brutte løfter. En kulturhistorisk studie av kjønn og ære 1700-1900. Unipub. Oslo

Framdriftsplan

Framdriftsplan for hele prosjektperioden

Startdato 01.03.2009

Sluttdato 30.09.2009

Aktivitetplaner

Tittel	Fra dato	Til dato
Arkivundersøkelser	01.03.2009	01.04.2009
Transkribering	16.03.2009	15.04.2009
Tilrettelegging av fotografi, tekst, fortellinger	16.04.2009	31.08.2009
Innlesing av fortellinger	01.09.2009	15.09.2009
Digitalisering	16.09.2009	30.09.2009

Andre opplysninger/kommentarer om framdrift-/aktivitetsplan.

Samarbeidspartnere

Har du en samarbeidspartner? Nei

Prosjektbudsjett

Prosjekt

Ettårig eller flerårig prosjekt? Ettårig

BUDSJETT FOR FØRSTE ÅR

Utgifter

Hva	Beskrivelse	Sum
Personalkostnader (lønn/overhead)	Prosjektleder 3 mnd	kr 180 000,00
	Assistent 1 1/2 mnd	kr 75 000,00
Varer/utstyr		kr 0,00
Tjenester kjøpt av andre	Innlesing av fortellinger	kr 10 000,00
Andre utgifter (spesifiser)	Utgifter ved arkivbesøk	kr 7 500,00
	Rettigheter til fotomateriale	kr 6 500,00
Totale utgifter		kr 279 000,00

Inntekter

Beskrivelse	Tilskudd bekreftet?	Sum
<u>Søknadssum ABM-utvikling</u>		<u>kr 92 500,00</u>
Egeninnsats	Nei	kr 186 500,00
Totale inntekter		kr 279 000,00

Vedlegg

Ingen vedlegg lastet opp